

"Zira, sâbıkta, Padişah kendi yerinde mahpus gibi oturuyordu,.. Mütehevvisane ve mütekeyyifane ve mütekalkil olan tabiatı, anlattırmaya müsait değildi." Abdülhamid için bu ifadeler ağır değil mi?..

"İşte mahiyet-i istibdadın timsali budur. Zîra, sabıkta, Padişah kendi yerinde mahpus gibi oturuyordu, bîçare milletin halini anlamıyordu, yahut zaaf-ı kalb ve kuvvet-i vehim ile anlamak istemiyordu, yahut mütehevvisane ve mütekeyyifane ve mütekalkil olan tabiatı, anlattırmaya müsait değildi. İşte hükümetteki istibdada, her şeydeki istibdadı kıyas ediniz. Hatta, taklidi tevlid eden ilmin istibdadı dahi böyledir."(1)

Konu bütünlüğüne dikkat ettiğimizde Üstad Hazretleri Abdulhamit Han Hazretlerinin şahsını değil, onun içinde ve temsilcisi bulunduğu istibdat rejiminin çirkin ve noksanlıklarını tasvir ediyor.

Bütün istibdat rejimlerinin tabiatında ve yapısında heva, keyfilik esastır. Bu rejimin başında şahsiyet olarak iyi birisinin olması bu gerçeği değiştirmiyor.

Konunun başındaki bu soru, maksattaki ve hedeftekinin Abdulhamit Han Hazretlerinin kişiliği değil istibdat rejiminin tabiatı olduğunu ifade etmektedir zaten;

Soru: "İstibdadın çirkinliğine, meşrûtiyetin bu derece iyiliğine delilin nedir?"

(1) bk. [Münazarat, Sualler ve Cevaplar](#).